

Petri Sarjanen

BÍLÁ SMRT

arma & musae

Příběh legendárního odstřelovače Zimní války
Sima Häyhäho

Mladá fronta

Petri Sarjanen

BÍLÁ SMRT

Příběh legendárního odstřelovače Zimní války
Sima Häyhäho

arma & musae

Mladá fronta

PŘELOŽIL VLADIMÍR PISKOŘ

© *Tapio Anttila, 2015*
Translation © Vladimír Piskoř, 2015

*Pár velkých očí a pušky hlaveň
stále číhají na tebe bděle,
ruku, co zažehne smrtící plamen,
pozdvihneš směle.*

*Okamžik letmý, mrazivá chvíle,
nekonečná, věčná přec,
zdali tvá stráž už dojde svého cíle
a tvé kosti pohltí les?*

*Yrjö Jylhä, velitel 1. roty 21. pěšího pluku
(překlad Michal Švec)*

První kapitola

Kořeny hříchu

Prezident republiky Urho Kekkonen nastražil sluch a volnou rukou si upravil brýle. Lovecké napětí ho důvěrně hrálo v podbřišku a silné srdce tlouklo prudčeji než obvykle.

Pan prezident se cítil klidný a ve střehu. Ukazovákem pravé ruky se dotkl pojistky, ale jako zkušený lovec nespěchal. Uměl si počkat. Schopnost čekat je pro lovce nejdůležitější vlastnost. Na strelnici bývá přesných střelců habaděj, jenže mnozí, když přijde opravdu na věc, mívají zbytečně nakvap.

Už před lety pan prezident v jedné podobné chvíli pochopil, kolik shodného v sobě mají lov a politika. V obém je třeba umně propojit trpělivost a nesmlouvavost. Člověk je od přírody obdařený instinkty dravce, lidstvo prožilo 99 procent svého bytí lovem a sběrem potravy. Kořisti se často nedostávalo a o její rozdělení se vedly boje, jejichž vítězové zajišťovali pokračování rodu.

Takový genotyp neupadne v zapomnění během několika století, kořeny hříchu se zapustily hodně hluboko. To pan prezident dobře věděl. Na jaře 1918 mu to ukázala občanská válka, do níž se zapojil jako kulometčík na straně bílých. Společnost udržují pohromadě pouze zákony, morálka je ošidný pojem. Ostatně zákony jsou založeny na moci či její hrozbě. Právo často bývá sporné, zato síla je snadno rozpoznatelná a nepřipouští odmluvy.

Nejdůležitějším úkolem státu je monopol moci a on, doktor práv Urho Kaleva Kekkonen, stál v čele státu. Za sebou měl finskou armádu, ba možná ještě větší sílu, pokud by si to situace vyžádala.

Zapraskání, které se před ním ozvalo, ho přimělo přimhouřit oči. Zhluboka se nadechl. Podzimním lesem se šířila studená vlhkost a opojná vůně. Vzduch byl průzračný a obloha tak vysoká, jak jen na podzim může být. Ač dávno ne mladík, po tělesné stránce byl prezident ve výtečné kondici. V žilách mu mocně kypěla silná krev

a dodávala svalům kyslík. V takových chvílích člověk cítil, že skutečně žije.

Vtom se přímo před prezidentovu družinu s praskotem vyřítil mohutný losí býk. Zavětril nového nepřítele a váhavě se zastavil. Vzápětí se rozštěkal pes a upoutal losovu pozornost.

Kekkonen pozvedl zbraň a přitiskl se tváří k pažbě. Cvakla pojistka a prst našel spoušť na témže místě jako už bezpočtukrát dřív. Kříž zaměřovače doputoval za pravou lopatku mohutného zvířete.

Jakmile prezident zadržel dech, ustal rozkmit hlavně. Kekkonenovi se zdálo, že tlukot srdce je nejen cítit, ale i slyšet. Silný ukazovák klidně stiskl spoušť a čas se zastavil. Výstřel vyšel přesně tak, jak měl, nevědomky, bez škusnutí, a ostře prořízl podzimní vzduch.

Na zlomek vteřiny před sebou prezident uviděl, jak kulky popravčí čtyř, již velel na hradbách Haminy v roce 1918, zasahují rudé zajatce do hrudi.

Když Simo Häyhä o tři kilometry dál uslyšel známý zvuk pušky, zastavil se. Při lovu losů platila zásada, že se střílelo výhradně z bezpečného místa, první výstřel musel být smrtící. Nicméně v praxi bylo často nutné losa dorazit ranou z milosti, či dokonce odstřelit zraněné zvíře, které se splašilo. I poté však musel být lovec připravený střílet – co kdyby los znenadání vyskočil na nohy, jak Häyhä leckdy na vlastní oči zažil.

Zanedlouho tři signální výstřely ohlásily, že skolené zvíře je dospělý los. Hon byl překvapivě krátký. Což bylo dobré, neboť Kekkonenova návštěva znamenala pro místní myslivecký spolek velkou událost.

Häyhäho s jeho proslulými psy pozvali do Äitsaari, aby vypomohl zajistit zdárný průběh honu. Häyhä zdejší revír neznal, ale čekal tu na něho chlapík, který ho s terénem obeznámil.

Kekkonen Häyhäho před začátkem honu sám od sebe poznal, a poté co se s ním vřele pozdravil, přátelsky se ho vyptal, jak se mu vede. Häyhä odpověděl stručně, ale Kekkonen byl v dobré náladě a vyjádřil podiv nad jeho liščími úlovky z posledních let.

Příjemný chlap, pomyslel si Häyhä a pozvedl zrak k obloze.

V její modři bylo cosi podobného jako před více než dvaceti lety, na podzim roku 1939.

Druhá kapitola

Každý výstřel mířený

Simo Häyhä, syn rolníka, stál na schodech před rodným domem. Odtrhl zrak od oblohy a rozhlédl se po dvorku. Mrazivý podzim po nezvykle teplém a suchém létu znamenal pro starší lidi předzvěst výjimečně studené zimy.

Psal se rok 1939. V srpnu Sovětský svaz a Německo uzavřely pakt o neútočení, který otřásl celým světem. Prvního zářijového dne pronikly německé tankové klíny přes polskou hranici. Sovětský svaz čekal na zhroucení Polska, a teprve když Němci udělali svou práci, dorazil uzmout svůj díl.

Ačkoliv finská armáda rovněž vyhlásila pohotovost a na Karelské šíji se budoval obranný val podle zásady „lopata je mečem každého muže“, válka se zdála být někde daleko.

Zatímco se Simo Häyhä rozhlížel po důvěrně známém okolí dvora, hlavou mu proudila řada šťastných vzpomínek, jež se vázaly ke všem budovám i k půdě přinášející živobytí lidem, kteří ji obdělávali. Hranici dvora vymezovaly chlévy, kůlna, skladiště mouky a sýpka s dvěma pokojíky pro přenocování hostů.

Hlavní stavení byl žlutobíle natřený roubený dům, celkem o pěti místnostech. Původně byly místnosti jen čtyři, ale když se rodina rozrostla do počtu osmi osob, otec, Juho Häyhä, dům rozšířil.

Simo měl čtyři bratry, ale jeden z nich, Antti, padl za osvobozecké, neboli občanské války v roce 1918, při níž utrpěl zranění i bratr Juhana. A další bratr Tuomas zemřel na úžeh, když těžce pracoval na výstavbě silnice z Miettälä do Hiitoly.

Teď byl hospodářem na statku Juhana. Statku ve společném vlastnictví sourozenců se mezi lidmi říkalo Mattila a spolu s Juhanou tu kromě Sima rolničili ještě nejstarší bratr Matti a sestra Katri.

Hospodyní byla přirozeně Juhanova manželka Hilda. Ta se s dcerami Aili, Sanni a Toini starala, aby včas nakrmila všechny obyvatele statku, jak lidi, tak domácí zvířata.

Kolem budov se rozkládaly vlastní pozemky, v úhrnu asi 50 hektarů polí a lesů. Pole byla z větší části odvodněná a kromě obilí na nich sourozenci pěstovali také cukrovou řepu, jejíž chrást se využíval jako kvalitní krmivo. Na statku chovali zhruba desítku dojníc. K pracím na poli mívali hospodáři dva až tři koně, trávu v okolí budov spásaly ovce. Zbytky jídla z kuchyně končily v korýtku několik prasat.

Dny na statku už od dětství plynuly v pilné práci podle otcových pokynů – Pánbůh, jakkoli byl milostivý, přece lenochy neživil. Statek poskytoval uspokojivé živobytí i velké rodině, zvláště když se občas v zimě prodal kus lesa.

Při lesních pracích klukovská těla sílila a nabývala na houževnatosti, a když se zrovna nekácelo ve velkém, štípalo se dřevo na topení. V létě, zpravidla v neděli, se omladina chodívala koupat do chladivých vod tři kilometry vzdáleného jezera.

Statek našťestí zůstal stranou bojů osvobozenécké války, ale rodina svůj díl za nabytí a udržení svobody odevzdala. Žádný z hochů nemusel dlouho přemýšlet, na kterou stranu se postaví. A tak i Simo vstoupil do občanské gardy, jen co dosáhl věku sedmnácti let.

Simův otec byl houževnatý rolník a synové po něm podělili jeho někdejší zálibu pro lov a rybaření. Matka Katriina, rozená Vilkková, byla laskavá a přičinlivá venkovská hospodyně. Své dcery Mari, Katri a Hilju naučila dovednostem, jež nabyla od své vlastní matky a které vřele a s uspokojením oceňovala i mužská část rodiny.

Tichý klapot tkalcovského stavu za tmavých zimních večerů patřil k Simovým nejmilejším vzpomínkám z dětství. Většinu oblečení, které hoši rozdírali při práci či hrách, jim matka ušila sama. A starala se také o jejich duchovní potravu, učila své děti zbožným písním, které v těžkých dobách dodávaly sílu a upevňovaly víru. Na statku žila ještě Simova stará teta Anna, jejíž myšlenky se už postupně přestávaly zabývat drobnými pozemskými starostmi a všednodenními nesnáze.

Láska k rodné hroudě bývá silná a Simo se už v raném věku rozhodl, že se vydá v otcových šlápějích a stane se rolníkem. Na obecné

škole v Miettälä se mu samozřejmě líbilo. Vychodil čtyři třídy a patřil k nadprůměrným žákům. Ale než by pokračoval dál na střední škole, raději dal přednost otcovu povolání.

Na konci roku 1925 Simo Häyhä nastoupil k výkonu patnáctiměsíční vojenské služby. Základní výcvik prodělal u 2. cyklistického praporu v Raivole.

Než se dobudovala kasárna ve Valkjärvi, bydleli branci ve starých, zchátralých dřevěných budovách z dob ruské nadvlády. Nováčci důvěrně poznali zdejší schodiště při zdánlivě nekonečných nácvicích nástupů. V nejlepších časech se do téhož baráku vtěsaly až tři čtyři.

Simo však na ono období nevzpomínal ve zlém, jeho tělesná kondice získaná prací na poli mu pochopitelně dovolila snášet drobné strážné a náramně vhod mu přišly i dovednosti nabyté v občanské gardě. Nevzpomínal si ani na žádné projevy šikany, ačkoliv výcvik vycházel z tvrdých zásad válečnického umění, které si germánští sousedé vypracovali v průběhu staletí a jež si v Německu osvojili finští myslivci.

Velitelem poddůstojnické školy byl svérázný sportovec, kapitán Kalle Kainuvaara. Na olympijských hrách ve Stockholmu 1912 reprezentoval Finsko ve skocích do vody a na hrách v Antverpách 1920 ve skocích do vody a moderním pětiboji. Kapitán, rodem z Kuopia, uplatňoval při výcviku metodu, která se prosadila už v antické Spartě a podle níž pot prolitý na cvičišti ušetří krev na bojišti.

Kdykoliv kapitán přicházel sledovat výcvik, vodil si s sebou na řetězu medvídě. Mládě mu bohužel uhynulo na hemofilii, když s ním odcestoval na závody do Německa. Patrně nevydrželo obtížnou plavbu přes moře, začalo zvracet a bylo nutné ho utratit.

Cyklistický prapor patřil k lehce vyzbrojeným jednotkám, ovšem hlavní důraz se kladl na jeho pohyblivost, v řadách cyklistického praporu se nikomu nepodařilo ztloustnout. V zemi, kterou značně vyčerpala občanská válka a která teprve nedávno získala nezávislost, disponovala armáda jen velmi omezeným vozovým parkem. A tak v blízkosti státní hranice, v Terijoki, Valkjärvi a Kiviniemi, vznikly tři cyklistické prapory. Čtvrtý byl umístěn do Mikkeli. Snadná manévrovací schopnost činila z praporů jakési útvary rychlého

nasazení, jež měly na sebe v případě vpádu z východu vázat nepřítel a pozdržet ho, než se uskuteční plná mobilizace.

Oceňovaly se orientační schopnosti, neboť jedním z důležitých bojových úkolů praporu byl průzkum. Z poddůstojnické školy se Simo Häyhä vrátil v hodnosti svobodníka a zbytek vojny odsloužil u 1. cyklistického praporu.

Po odchodu do zálohy Häyhä dál rozvíjel branného ducha v rámci domovské občanské gardy. Zejména si oblíbil pálkovanou, v níž se osvědčil jako hbitý chytač.

Pálkovanou neboli „pesäpallo“ vymyslel pro týmy občanských gard kapitán Lauri Pihkala a zkombinoval v ní pravidla amerického baseballu a finské tradiční pálkovací hry. Herní schéma je vynalézávě vojenské. Uplatňuje se v něm zejména princip palby a pohybu při vojenském útoku. Voják postupující na bitevním poli musí buď běžet, nebo zemřít. Zraněný se však našťěstí vždy vrací domů a nezůstává ležet na poli, jak k tomu dochází ve skutečnosti.

Finská armáda později vskutku proslula zásadou, že zraněného druhá nelze v žádném případě ponechat na poli, ale je třeba ho za každou cenu odnést zpátky ke svým. Váha míčku, s nímž hráli muži, odpovídala takřka přesně váze ručního granátu tehdejší armádní výzbroje, takže jeho házení bylo dobrým cvičením pro dospívající mládež.

„Hod míčkem na pálkovanou dodává ruce cit a smysl pro balistiku,“ tvrdil Pihkala.

Největší obliby si hra získala zejména v kraji Pohjanmaa na západním pobřeží Finska, kde byla spousta volného prostranství pro budování hracích ploch. Pálky se využívaly také mimo hřiště, například k potlačování stávek.

Pilným nácvikem se dá nahradit určitý nedostatek vloh, ale skutečný výsledek se dostaví, až když se do výcviku pustí opravdový talent. Postupně a pozvolna se začalo ukazovat, že tou pravou disciplínou pro Sima Häyhäho je nade vše pochybnost střelba z pušky.

Hned po vstupu do občanské gardy v Rautjärvi se Simo Häyhä důkladně obeznámil s ruskou pěchotní puškou Mosin vzor 1891, kterou finská armáda používala od roku 1918. Ráže byla tradičních 7,62 mm a do nábojové schránky se vešlo pět nábojů. Chudá armáda se držela zásady, že množství nábojů v zásobníku musí co nejvíc

odpovídat počtu zabitých nepřátel, vojáci finské armády proto od samého počátku stříleli každý výstřel mířeně, tedy i za pohybu.

Zbraň zkonstruoval dělostřelecký důstojník Sergej Ivanovič Mosin a Finové na pušce provedli řadu změn. Původní hledí bylo cejchováno v aršínech, Finové proto umístili z pravé strany hledí metrickou škálu po sto metrech. Opotřebované drážky se opravovaly novým výbrusem. Navíc zbrojovka v Tikkakoski vyráběla pro pušky i zcela nové hlavně, které oproti původním byly o něco kratší, ale zároveň masivnější. Míření usnadňoval nový typ mušky, u nějž chránítka měla tvar oušek.

Tak se zrodila puška M 28 určená pro oddíly občanských gard neboli finské domobrany. Ve velkém ji od roku 1928 vyráběly závody SAKO (Suojeluskuntain Ase- ja Konepaja OY, Domobranecká zbrojovka a strojírna, a.s.) v Riihimäki.

Největší členskou základnou disponovala Vyborgská domobrana. Na mistrovských závodech, které uspořádala, si Häyhä s puškou M 28 bez jakékoliv předchozí přípravy vystřelil páté místo. Od té doby začal střelbu soustavně cvičit. Kamarádi, kteří ho sledovali při výcviku, mu jednou připravili hodně tvrdou zkoušku. Dali mu čas jednu minutu, vedle něho nasypali hrst nábojů a postavili terč ve vzdálenosti 150 metrů. Häyhä měl za úkol vystřílet co nejvíc nábojů.

A Simo se tužil. Závěr klouzal a puška štěkala. Za jednu minutu Simo Häyhä stihl vystřelit šestnáctkrát a stejný počet otvorů se napočítal i v terči. O Simovi se začalo mluvit.

Zvlášť obratně se Simo Häyhä naučil zacházet s novinkou ve finské výzbroji, se samopalem Suomi M 31. Tato palná zbraň byla poprvé představena roku 1930 v Jyväskylä na střeleckých závodech domobraneckých oddílů. Samopal s bubnovým zásobníkem zkonstruoval Aimo Lahti, který byl ve svém oboru takový suverén, že měl od samotného polního maršála Mannerheima dovoleno pít alkohol v pracovní době.

Zbraň měla ráži 9 mm a zásobník pojal 40 nábojů. Původním konstruktérem samopalu byla americký brigádní generál Thompson. Samopal měl plnit úlohu jakéhosi zametacího koštěte v zákopových bojích, kde k použití pušek či lehkých kulometů nebyl čas ani prostor.

Simo Häyhä začal vymetat se zbraní střelecké soutěže Vyborgské

oblasti, kdykoliv mu to zemědělské práce dovolily. Otec s matkou už zestárlí a veškeré práce na statku připadly synům.

Na bojových střelbách simulujících skutečnou situaci byl Simo Häyhä členem domobraneckého družstva samopalníků z Rautjärvi, které se stalo několikanásobným vítězem oblastního mistrovství, takže Häyhäho střelecký výcvik rozhodně nebyl jednostranný. Na závodech družstev se kromě samotné střelby hodnotila i činnost velitele družstva a bojová taktika. Při střelbách se zpravidla střílelo na terče představující nepřítel, buď předem rozmístěné v terénu, nebo nečekaně vztyčované. Místní domobrany soutěžily nejen ve střelbě, ale i v dalších branných dovednostech, jako byl průzkum či poskytování zdravotní pomoci.

Fyzickou zdatnost si domobranci v těch dobách udržovali především během a lyžováním. Jak říkával i Lauri Pihkala, realita se skládá výhradně z jednoduchých, základních věcí.

A tak Simo Häyhä získal domobranecké odznaky zdatnosti a lyžaře druhé třídy a toulával se v lesích po stopách zvěře. Na statku Mattila se nikdo nemusel obávat hladu. Na jídelním stole se často objevil pečený tetřívek či tetřev, které Simo ulovil. Rolničení přesto byla tvrdá práce, obilí by nevyrostlo, kdyby muži jen polehávali.

Jelikož Simo od útlého dětství rád pozoroval svého otce i starší bratry při jakékoliv činnosti, vypracoval se sám na zručného řemeslníka. Nábytek v jeho pokojíku nesl otisk nefalšované ruční práce. Simo si dokonce vyrobil i lyže, s nimiž se účastnil domobraneckých cvičení a soutěží.

Tak roky plynuly, v pilné práci, v kruhu velké rodiny. Plynutí času si člověk spíš uvědomoval na dorůstajících dětech, nástěnné hodiny ve světnici tikaly naprázdno. Ve venkovském stavení se žilo podle rytmu přírody, nikoliv zdejších obyvatel.

Simo Häyhä dosud prožil 33 let. To poslední léto bylo nádherné a suché, všechny potřebné práce se stihly udělat včas, zásobárny byly plné.

Simův pohled dál spočíval na polích, jež odevzdávala každoroční úrodu. Jakmile studeně zafíčelo pod límec, zapnul si Simo domobranecký kabátec z šedé vlny. Přišla matka a postavila se vedle něho. Nic neříkala, ale on jí rozuměl.

„Nedělej si starosti, brzy budu zpátky.“

Simo Häyhä si hodil batoh na záda a pak si ledabyle přimáčkl čepici na hlavu. V předsiní na něho jako věrná nevěsta čekala puška. Kovově šedá hlaveň zářila novotou. Zbraň byla skutečně nejnovější typ, pěchotní puška vzor M 28-30. Délka 1190 mm a váha čtyři a půl kilogramu. Na hlavní byla vyražena písmena SAKO a S.K.Y., Suojeluskuntain Yliesikunta, Hlavní štáb domobrany.

Häyhä zručně otevřel závěr a letmo se ujistil, že nábojová komora je prázdná. „Prázdná“ zbraň je ze všech nejnebezpečnější, to i na vojně neustále vtloukali nováčkům do hlavy.

Häyhä si přehodil pušku přes rameno, kde si přesně našla své místo. Mezi těmito zbraněmi bylo několik obzvlášť přesných kusů, tohle byla jedna z nich. Původně ji dostal jeden chlapík ze sousední vesnice, ale protože se odstěhoval, a tudíž přešel i do jiného domobraneckého oddílu, zbraň doputovala k Häyhämu.

Se stejnou zbraní se před časem soutěžilo na mistrovství světa ve střelbě, které se konalo v Helsinkách. V disciplíně velkorážových standardních pušek se střelilo ze zbraní pořadající země a do každé účastnické země byly v předstihu odeslány dva kusy zmíněné pušky M 28-30. Zbraní se dostalo hojných slov uznání a na vlastních závodech se s ní podařilo překonat tři světové rekordy.

„Tak já už jdu,“ řekl Simo Häyhä bratrovi, který vyšel do předsině ze světnice.

„Koukej tam být jako chlap,“ pravil Matti a podal mu ruku.

Simo přikývl na souhlas a otočil se k odchodu.

„Tendle kus země patří nám a ne Rusákům.“

Simovi na rameno dopadla těžká ruka.

„Dyť já vim.“

Simo Häyhä poklidně přešel přes dvůr, aniž se ohlédl. Musel se trochu přemáhat. Ale starší bratr měl pravdu.

„Todle dycky byla naše země, a naší zemí taky zůstane.“

Svobodník v záloze Simo Häyhä odcházel na mimořádné vojenské cvičení, Sovětský svaz vyslovil požadavky na finská území pro zajištění obrany Leningradu. Häyhä si s sebou nesl svou opakovací pušku se sériovým číslem 60974.

Léto bylo pryč. Brzy bude mít žně smrt.

Třetí kapitola

Kormorán

Muž ležel na kabátu, který si rozprostřel na jehličí, a unavenýma očima sledoval, jak mihotavé světlo svítilny do větru roztancovává stíny po stanové celtě. Když strážce ohně přiložil nová polínka, kamínka se rozpálila doruda.

Zdálo se, že mladý voják zamyšleně hledí do ohně. Ještě že tak, protože kdyby kamínka vyhasla, mladík by dostal pořádně co proto. Kromě udržování ohně musel také ohlídat, aby se nikdo ve spánku nespálil a vylétající jiskry nepodpálily stan včetně všech nocležníků a jejich výstroje. Vybudovat zemní úkryty v tomhle úseku fronty ještě nebyl čas.

Někdo se silně rozkašlal, mladík z obce Merikarvia, který se chystal na hlídku, tiše zaklel, když se před nastávající dvouhodinovou službou soukal do potřebné výstroje. Vzduch uvnitř stanu byl vlhký a zatuchlý, zato venku teplota klesla pod minus třicet. Naštěstí nefoukal vítr.

V posledních dnech přálo Häyhämu štěstí. Právě před Vánoci, 21. prosince, si utvořil svůj osobní rekord. Do zápisníku si připsal 25 přesných zásahů. Rusové byli nepochopitelně lehkomyšní. Úlovek za poslední tři dny představoval 51 nepřátel. Navíc k nim bylo třeba připočíst bezmála dvacítku těžce zraněných.

Häyhäho štěstí a nepochopitelná lehkomyšlnost sovětských vojáků přesto nebyly ničím výjimečným. Proslýchalo se, že hned v prvních dnech války na severním úseku u Suojärvi odstřelil rotmistr Pössi na 44 ran 41 nepřátel.

Rotmistr nevěřil svým očím, když Rusové znovu a znovu vycházeli proti němu ze stejného místa, kde už se začala hromadit těla nebožtíků. K dovršení všeho nakonec vyšel ještě důstojník, který před svou smrtí křičel a hulákal jako pominutý. Někdo prý dokonce v jeho řevu zaslechl i několik finských slov.

Rusové pochodovali po ledu a cestách, dokonce v semknutých útvarech, přímo k finským pozicím. Kulometry a samopaly kosily rudoarmějce seřazené do čtyřstupu. Bolestný nárek zraněných zjišťil některým nervy tak, že už nedokázali střílet. Jiných se naopak zmocnilo takové bojové vzrušení, že nedokázali přestat. Dokonce i leckterý důstojník vypadal poněkud otřeseně a duchem nepřítomně.

V té době si Häyhä o svých zásazích ještě nevedl žádné záznamy. Byl rád, když si vzpomněl občas se najíst.

Prvním skutečně těžkým úkolem u řeky Kollaa byla likvidace sovětského odstřelovače, který podle slov velitelů ze štábu vytrvale znepríjemňoval činnost předsunutým pozorovatelům dělostřelctva.

Sněhu v té době bylo ještě poskrovnu. Terén na sovětské straně byl plný tmavých pahrbků. V tak rozmanitém terénu se dalo snadno skrývat, obvykle teprve pohyb někoho prozradil. Přesto se důstojníkovi předsunutých pozorovatelů nakonec podařilo dalekohledem najít ostrůvek bez sněhu, kde se rudoarmějský odstřelovač ukrýval.

Důstojník určil Häyhämu směr a přesnou pozici a Häyhä si ji vzal na mušku. Rus se pohnul. Häyhä vypálil s dobrou oporou. Hotovo, dokonáno. Häyhä ještě chvíli zůstal na místě. To byla chyba.

Rozštěkaly se ruské granátometry a Häyhä rázem zjistil, že se ocitl v samotném pekle. Cloumaly jím tlakové vlny, zatímco se snažil před všude svištícími střepinami vtisknout do země, do bezpečí. Když přivalová sprcha pominula, přišla pro něho spojka velitele praporu Aarneho Juutilainena, aby ho odvedla do lepšího úkrytu.

Simo Häyhä zavřel oči a zapřemítal, jak rychle všechno probíhalo. Moskevská jednání, jejichž vývoj všichni napjatě sledovali v rádiu. Vyslanec Paasikivi se vrátil do Helsinek a poté, co obdržel instrukce, opět odjel.

„Já pořád ještě doufám, že vypukne válka,“ prohlásil Juutilainen s vážnou tváří.

Byl to podivín, ale své věci rozuměl. Pět let odsloužil ve francouzské cizinecké legii a přivezl si odtamtud přezdívku *Postrach Maroka*.

Nálada mezi mužstvem v praporu byla jasná. Neustoupit ani o píď.

A co kdyby jedinou alternativou byla válka? Naprostá záhuba. Nebo ponížující poroba. Nejprve přijdou na řadu vojenské opěrné body, pak okupace. Tak jako v Estonsku.

„Rusáci se sem nepohrnou, ti mají větší nepřátele,“ uklidňovali mnozí opakovaně sebe i druhé.

Pravdu měli jen ti největší cynikové. Svět se zbláznil. Finsko bylo osamocené.

Pak na začátku října začala mimořádná vojenská cvičení. 26. 11. 1939 zasáhly sovětskou příhraniční vesnici Mainila výstřely z děla. Sovětský svaz tvrdil, že vesnici ostřelovalo finské dělostřelectvo a v důsledku toho prý padla řada sovětských vojáků.

Finové odpověděli, že to sice zní působivě, jenže oni v dané oblasti nemají široko daleko žádné dělostřelectvo. Nastalo nervózní vyčkávání. Vypuknutí války v podstatě znamenalo pro mnohé úlevu. Najednou už nebylo třeba přemýšlet a zvažovat, ale účinně jednat. Ovšem stačilo to?

Každopádně prapor byl dobrý, duch v něm silný. Rusák přes něj rozhodně nepřejde slavnostním pochodem jako na přehlídce.

Häyhä si vzpomněl, jak po obdržení povolávacího rozkazu dorazil do kasáren v Huuhamäki. Tam se v souladu s mobilizačním plánem formoval 34. pěší pluk, jemuž velel náčelník vojenské správy v Sor-tavale podplukovník Ville Teittinen, zvaný též *Ville Válka*.

Ville Válka byl poněkud málomluvný kádrový důstojník, který se v dobách míru zdál být neustále nervózní a zklidnil se teprve ve válce.

Zpočátku panoval jeden velký zmatek. Häyhämu, poněvadž byl starší než většina ostatních, připadal celý ruch poněkud úsměvný. V kasárnách mladší poddůstojníci využívali veškerou autoritu svých frček, ale po příchodu na frontu se zbytečné povykávání vytratilo samo od sebe.

Společné strasti, únava a nepřítel vyvolaly silný pocit sounáležitosti. Kromě toho velitele roty nějaké malichernosti vůbec nezajímaly. Jemu stačilo, že rota je připravená k boji v nejkratším možném čase. Na počátku se výzbroj i výstroj získávala na úkor jiných.

„Moji muži musí dostat všechno, co vojáci potřebují.“

Pracovní stůl poručíka Juutilainena se rychle zaplnil rozličnými náčrtky, stvrzenkami, žádostmi, příkazy a pokyny.

„Máte přece pistoli, tak se postarejte, ať výdej hadrů a dalších kramů běží, jak má,“ radil Juutilainen otcovským hlasem zásobovacím rotmistrovi roty a jeho pomocníkovi, když pořád bezmocně rozhazovali rukama.

Pokud jeho jednání někdo kritizoval, Juutilainen ho odbyl, že ve válce je všechno dovoleno.

„Ale pane poručíku, vždyť ještě nejsme ve válce.“

„To ne, ale brzy budem,“ prohlásil Juutilainen a nevinně se usmíval.

„To je pak pozdě si stěžovat, že mě trochu zebe, protože nemám vlněný fusekle, nebo si říkat, škoda, že jsem neměl helmu, když mě ta střepina trefila přímo do čela.“

Naštěstí většinu mužstva tvořili členové občanských gard, kteří tak jako Häyhä měli vlastní výstroj i výzbroj. Bylo milé vidat se s krajany a oživovat společné vzpomínky uprostřed nudného cirkusu s výstrojí a balením.

Pluk se zformoval během tří dnů. Prapory se skládaly z dostatečného počtu rot, roty z čet a čty z družstev. Juutilainen věděl, co Häyhä v minulosti dokázal, a tak mu nepřidělil vlastní družstvo, nýbrž ho vybídl, aby dělal to, co umí nejlépe. Odstřelovače.

Jakmile se jednotky vystrojily a sešikovaly, začal výcvik. Pluk ovšem na kasárenských cvičištích nevěřil prach dlouho. Po vydání rozkazu napochodoval 34. pěší pluk po jednotlivých praporech na nádraží a nastoupil do vlaků, které odsupěly na východ.

V zatemněných vagoncích vládla tíživá nálada, pokud někdo zavtipkoval, znělo to do jisté míry nuceně. Vojákům bylo doporučeno, aby co nejvíc odpočívali, čekal je těžký pochod. Nervy měli napjaté k prasknutí, vlak uháněl napříč tmou do neznáma.

V jednom vagonu s kulometným družstvem praporu došlo k smrtelné události. Záložák, jenž už před časem pobýval kvůli slabším nervům v nemocnici, začal znenadání křičet, že ve vzduchu cítí plyn. Zároveň do temnoty vagonu vyšlehl výstřel, který ospalé muže v uzavřeném prostoru ohlušil.

Kdosi onoho muže pováhal a vyrval mu pušku z rukou, jimž hrůza dodávala nebývalou sílu. Vystřelená kulka si přesto našla cíl. První padlý hrdina se vrátil domů.

Pochod se skutečně zdál dlouhý a těžký. Häyhäho cesta nijak

zvlášť nevyčerpala, krátké přestávky však pokaždé vítal. Postupně dorazili do cíle. Nahlédli do mapy. Nacházeli se před takzvaným Hyrsylským výběžkem poblíž Verkkojärvi, severně od Ladogy.

Postavili stany. Na spánek nemuseli čekat. Takřka okamžitě se ocitli v náruči boha Morfea.

V průběhu celého mimořádného vojenského cvičení se věnovali přípravám na válku. Nikdo neměl dlouhou chvíli, o to se Juutilainen osobně postaral. Pokud vojáci zrovna neběhali po lesích nebo se neučili zakopávat do rašelinišť, jeho rota zvaná Kormorán 6 vypomáhala budovat obranné opevnění u Piitsjoki.

V Suvilahti, kde se usadil štáb praporu, se Häyhä podívoval stavením, kde dobytek žil v patře, kdežto obyvatelé v přízemí. Spolu s několika dalšími vojáky ho sem poslali absolvovat protitankový kurz.

Pak nadešlo ondřejské ráno posledního listopadového dne roku 1939. Po krátké dělostřelecké přípravě překročila Rudá armáda v sedm hodin ráno finskou hranici. Účastníci protitankového kurzu si předchozí noci dobře odpočali a po vydatné snídani se vydali za svými jednotkami.

Ten den se velmi protáhl. Häyhäho rota bránila silnici vedoucí přes úzkou šíji, byl to jediný průduch, jenž spojoval Hyrsylský výběžek s vlastní stranou. V týlu šesté roty bojovala pátá rota, jíž velel poručík Toiviainen. Kdyby ustoupila, rota Kormorán 6 by se ocitla v pasti, v nepřátelském obklíčení. Pozice se přesto dařilo udržovat, dokud nepřišel rozkaz k ústupu na západ.

Třetí den války dostala Juutilainenova rota, která se mezitím stáhla k obraně vesnice Suvilahti, rozkaz k dalšímu ústupu. V posledních dnech se to už stávalo zvykem. Vojáci se jen velmi těžko srovnávali s nařízením podpálit před odchodem ze vsi všechna stavení. Domy vzplály plamenem, ale Juutilainen se rozhodl, že nepřítel za to zaplatí.

Když protivník viděl hořící vesnici, napochodoval ve čtyřstupech do Suvilahti, aniž by předtím provedl jakýkoliv průzkum, v domněnání, že sklídí ovoce snadného vítězství. Rusové si už zvykli, že Finové se po zapálení vesnice vždycky stáhnou.

Rusové pochodovali přímo proti kulometům roty, které zahájily křížovou palbu z obou stran silnice až v tom posledním možném

okamžiku. Palba pokosila ruské řady jako zralý oves. Nepřítel se nezmohl k jedinému výstřelu, natož k odporu.

„Palbu stav!“ předávali si řetězově výkřik od jednoho k druhému.

Nebylo už na co střílet. Rozhostilo se naprosté ticho.

Poté se muži shromáždili na dohodnutém místě. Velitelé čet za dohledu bdělého Juutilainenova oka překontrolovali výstroj svých mužů jako někde na cvičáku. A pak se pochodem, jako na přehlídce, vydali k vlastním pozicím.

Nedaleko Suvilahti došlo také k jednomu zdržovacímu boji, který se Häyhämu nezapomenutelně otiskl do paměti. Simo dostal za úkol podřezat několik telefonních sloupů a pustil se do plnění rozkazu. Jakmile sloupy pokácel, v naprostém klidu ještě přestříhával dosud nepoškozené dráty, přestože o dvě stě metrů dál stříleli Rusové z kulometu přímo do míst, kde Häyhä pracoval.

Napříč vzduchem hvízdaly těžké projektily, ale on dál nerušeně pokračoval v práci. Jako by válka ani nebyla skutečností. Finové doposud neutrpěli žádné podstatné ztráty, a tak celý ten ruch bylo těžké brát vážně. Když o tom později přemýšlel, došlo mu, že ho nikdo netrefil jen učiněným zázrakem.

Po těžkých zdržovacích bojích byl celý pluk převelen do týlu k odpočinku. Družstva si ještě ani nestačila postavit stan, když přišla nová zpráva. Bylo nutné se připravit k přesunu. Dne 4. prosince dorazil 34. pěší pluk do pozic na západním břehu řeky Kollaa.

V půli prosince Rusové zuřivě útočili. Útoky se podařilo odrazit. A občas Finové provedli i protiúder. Jednou se připlazili až do bezprostřední blízkosti nepřítele a překvapili Rusy za bílého dne u čtyř velkých ohňů.

Zahájení palby na krátkou vzdálenost mělo skutečně působivý účinek. Protivník se rozprchl v naprostém zmatku a nebyl vůbec schopen jakkoli vzdorovat. Finové si krom jiného odtáhli trofeje v podobě čtyř protitankových kanonů a bezpočtu automatických zbraní.

Slabý hluk Häyhäho přiměl, aby se ze vzpomínek vrátil do současnosti. Mladík z Merikarvie, který se chystal na hlídku, si všiml, že je Häyhä vzhůru. Zvedl dva prsty k okraji čepice a usmál se.

„Buď bez obav, taťko, tvůj synáček je bdělý,“ pronesl mladíček chvástavě.

„Hlavně moc nevystřekuj hlavu,“ odpověděl poklidně Hähä.

Mladík mu to slíbil a vyštrachal se ze stanu. Simo Hähä se otočil na bok a znovu zavřel oči. Kamínka mu příjemně ohřívala nohy, ačkoliv odkudsi zpod dolního okraje stanu táhlo.

Ve spánku se unavený muž propadl do dětství. Nad zvlněnými poli se valil proud potrhaných mračen. Otec probíral rukou pšeničné klasy a usmíval se. Syn seděl vedle otce a sledoval ho při práci. Otec zatloukal velkou sekyrou sloupek plotu do země.

Silná ruka se bez potíží oháněla sekyrou, kterou synek sotva uzvedl oběma rukama. Sekyra vylétala do výše a pak s obrovskou silou dopadala na sloupek, který před očima zajížděl do měkké půdy.

Muž v objetí snu cítil, jak mu je teplo.

Čtvrtá kapitola

Otroctví bez naděje

„Hříšníci, pozor!“

Záložní poručík Aarne Juutilainen zaburácel hlasem, který se patrně donesl přes úbočí a hřeben vrchu, přes říčku a přes území nikoho až na sovětskou stranu.

Byl Štědrý večer 24. 12. 1939 a vodní tok se jmenoval Kollaa.

Poručík měl zvuchý hlas, s nímž si v ničem nezadalo ani jeho vnější vzezření. Ze 187 centimetrů urostlé síly vyzařovalo sebevědomí a odhodlanost. Přesvědčivý dojem umocňovala tvář ošlehaná saharskými písečnými bouřemi i slunečním žářem a čerstvý šrám, jenž zdobil oční koutek.

Přesto to nebyl žádný krasavec.

„Postrach totiž nemá obličej, ale mordu,“ poznamenal trefně osvětový důstojník Palolampi.

Juutilainen měl na sobě kabát s bílým kožešinovým límcem, na opasku mu visela těžká pistole Colt. V pravé ruce držel hůlku s kulovou hlavicí.

I poslanec parlamentu, vojenský kaplan Antti J. Rantamaa, si všiml, že se v přítomnosti toho takřka stokilového chlapíka sám podvědomě víc narovnal. Rantamaa byl silně věřící člověk a věděl, že jako duchovní zastupuje ještě vyšší moc než *Postrach Maroka*, ale přesto na něho vzezření toho štíhlého poručíka udělalo dojem.

„Hlásím, že šestá rota druhého praporu třicátého čtvrtého pěšího pluku je nastoupena k vánoční pobožnosti,“ vypálil vzápětí poručík jako pomaloběžný ruský kulomet.

„Děkuju. Pohov!“ odpověděl Rantamaa důstojně.

Téměř dvě stě mužů posunulo levou nohu na dvě pěsti od pravé, pušky sjely k noze. Přes úbočí zaštekala nepřátelská kulometná dávka, světelné šmouhy zmizely do průzračného mrazivého vzduchu. Na úbočí dopadlo také několik střel z granátometu. Rota se však

neochvějně rozhodla zaspívat si vánoční chvalozpěv, zdálo se, že nikdo o tom odhodlání nepochybuje.

Rantamaa se chvíli díval po mužích. Juutilainen své vojáky, všechny, které mohl uvolnit, nechal shromáždit v prohlubni pod úbočím vrchu Korsukukkula.

Muži vypadali unaveně, zarostle a ukoptěně. Původně čistě bílé maskovací obleky do sněhu se změnilly stejně jako okolní terén. Byly ošoupané, špinavé, rozedrané.

Ale muži se drželi, to bylo nejdůležitější. Někdo nacházel sílu v Písmu, někdo v nenávisti, jiní zase, protože museli. Všechny pohromadě držel velitel roty, záložní poručík Aarne Juutilainen, přezdívaný Postrach Maroka nebo jen Postrach či Dědek. Dokud si ten bude vědět rady, muži se nevzdají.

Jestli by válka někdy postrádala nějakého muže, tak tím mužem by nepochybně byl poručík Juutilainen, pomyslel si Rantamaa.

Juutilainen zaujímal přesně ten postoj, jaký muži potřebovali. Postoj, který dokázal obrátit útěk v houževnatý odpor. Kdykoli se smělost střetne s váhavostí, pravděpodobnost úspěchu je nutně na její straně, protože váhavost už znamená ztrátu rovnováhy.

Rusové teď po prvotním opojení začali váhat. Nezadržovala je dva metry široká říčka, ale muži, kteří následovali příkladu svého velitele.

Rantamaa se s Juutilainenem poprvé viděl před dvěma dny. Do středního sektoru fronty u Kollaa, zvaného Cvrček, se za velké opatrnosti doslova připlížila skupina válečných dopisovatelů pod vedením záložního poručíka Erkkiho Palolampiho, který si nechal říkat „Politruk“. Ve skupině byl také jeden slavný spisovatel a ten se takovou měrou staral o svou vlastní bezpečnost, až to Rantamaaovi hýbalo žlučí.

Skupina došla v tichosti k okraji lesa. Odtud začínal nechráněný průsek, který zůstal mezi pátou a šestou rotou. Návštěvníci se dozvěděli, že je to nejméně chráněný úsek na celé frontě, přes úzké jezero Kollaajärvi v jeho spodní části bylo vidět na ruskou stranu.

Nebyly tu žádné zákopy ani jámy, které by poskytlly úkryt, natož nějaké předprsně či polní opevnění. Opevňovací práce, které začaly na podzim, zůstaly i tady bohužel nedokončené, ostatně se nikdy neuvažovalo, že by tohle místo bylo vhodné pro vedení zákopové války.